

Potpukovnik  
SLAVOLJUB ŠUŠIĆ

## *Ogledi o ratu i politici*

*(Pukovnik Vasilije CEROVIĆ: „Rat i politika”)*

Biblioteka „Savremena vojna misao”, Vojnoizdavačkog i novinskog centra iz Beograda, podarila je nedavno svojim čitaocima još jedno vredno delo „Rat i politika”, iz pera našeg poznatog novinara i publiciste, vojno-političkog komentatora pukovnika Vasilija Cerovića. Ova knjiga je, u stvari, zbirka od 85 kraćih posebnih tekstova iz bogatog dvadesetogodišnjeg novinarskog i publicističkog opusa, sakupljenih „na jednom mestu” i zbijenih na prostoru od svega 170 stranica.

U knjizi su, kako i sam autor upućuje čitaoca, sakupljeni eseji i komentari koji su objavljeni u novinama i časopisima od 1967. godine do danas. Autor, dalje, upozorava da je pojedine tekstove neznatno skratio, tamo gde su ponavljanja bila očevidna, da je stavio pod jedan naslov više komentara s istom temom i, mestimično, „doterao” stil. Navedena upozorenja autora su dobrodošla onim čitaocima, a njih nije malo, koji su s nestrpljenjem očekivali njegov vojni komentar „na istom mestu” u „Politici”, „Narodnoj armiji”, i produbljenu analizu, odnosno esej u „Međunarodnoj politici”, „Vojnom delu” i drugim uglednim glasilima i časopisima.

Pukovnik Vasilije Cerović je „stavio pod jedan naslov” šesnaest ogleda u kojima na osoben i za širi krug čitalaca prijemčiv način

razmatra krupne teme iz domena strategije ratovanja, o odnosu čovek — tehnika, o merilima odbrambene moći. . . Među njima originalnom teorijskom produbljenošću, dominira esej „Titov strategijski horizont”. Njime autor praktično „otvara” knjigu i predstavlja se kao dosledan analitičar vremena, događaja i uloge velikih istorijskih ličnosti, posebno vođe naše revolucije druga Tita, pri čemu, sasvim razumljivo koristi marksističko-dijalektičku metodologiju. Prema Cerovićevoj oceni, u „prikazivanju arhitektonike Titove strategije mogućna su dva postupka: 1) praćenje njenog razvoja u vremenskom dobu, i 2) raščlanjivanje njenog razvijenog, celovitog oblika na bitne elemente. . .” Opređeljuje se za drugi postupak koji „sugeriše unutrašnja logika Titovog strategijskog rasuđivanja, koja i u narodno-oslobodilačkom ratu i u posleratnom razdoblju, urpkos teškim i promenljivim uslovima, zadržava isti smer, kao neka naročita igla na strategijskom kompasu”. Autor pravilno zapaža da Titovo viđenje rata kao nastavljanje politike drugim sredstvima nije jednostavno priklanjanje Klauzevicevoj definiciji rata. Tito je, prema Cerovićevoj oceni, u Lenjinovom duhu, uzimao u obzir i krajnje zaoštavanje klasnih odnosa i podela u drugom svetskom ratu i, u tom okviru, na jugoslovenskom tlu, ali je pri tom znatno proširio horizont strategije suštinskim udelom nacionalnih i tradicionalnih, društvenih, kulturnih, moralnih i psiholoških činilaca. U konkretnim uslovima 1941. godine, Tito je u opredeljenju Komunističke partije za narodnooslobodilački rat video nastavljanje njene politike u odnosu na politiku fašističkih sila, politiku saveznika i politiku bivše jugoslovenske vlade.

Ukazujući na Titovo uporno zalaganje za oslanjanje na snagu naroda rešenog da se bori i istraje u borbi za slobodu i nove društvene odnose, Cerović podseća da je „uvođenje naroda u odlučivanje o svojoj sudbini izraz Titovog shvatanja i uverenja da se stvarno oslobođenje može postići samo kao vlastito delo, a da njega ne može biti ako je podareno spolja”. Na tom temelju, ističe autor, Tito je gradio odnose sa saveznicima držeći se dosledno principa nezavisnosti i ravnopravnosti.

Pažnju zaslužuje i stav autora da se Titova politička strategija u miru nastavlja na iskustva iz NOR-a i revolucije, vođena istom logikom. Pri tom, podseća na činjenicu, da je Lenjinovom upozorenju, prema kome „revolucija nešto vredi tek onda kada može da se brani”, Tito dodao: „i koliko je sposobna da razvija svoje tekovine”. Ukazujući da su u Titovom strategijskom horizontu socijalističko samoupravljanje, bratstvo, jedinstvo i ravnopravnost naroda i narodnosti — ugaoni kamenovi političke stabilnosti SFRJ,

Cerović podseća i na to da je Tito sa strategije skinuo veo tajanstvenosti. „Sa najvećom otvorenošću i neuporedivom jasnoćom on je govorio narodu o najosetljivim međunarodnim, političkim, društvenim i odbrambenim pitanjima, razvijajući u njemu klasnu, političku i strategijsku svest i uvažavajući ga kao subjekta politike i strategije...” Zaključujući tekst o Titovom strategijskom horizontu, autor na najupečatljiviji način ukazuje na trajnu inspirativnost Titovog dela čije misli i ideje odjekuju i danas, u kritičkom odnosu radnika i građana prema zastojima u razvoju samoupravljanja i prema nacionalističkim deobama. Ljudi govore njegovim rečima, kao da su pre toga sebi postavili pitanje: šta bi u tom slučaju Tito rekao?

Na eseju „Politika i rat”, prema kome je i naslovljena cela knjiga, valja s razlogom zadržati pažnju. Pukovnik Cerović šire i na sebi svojstven, što znači teorijski osmišljen i zanimljiv način, rasvetljava najglavnije iz mnoštva vidljivih ili tek naznačenih, pa i prikrivenih relacija na liniji rat — politika. I u tom tekstu neminovno je bilo pomenuti Klauzevicevu definiciju rata i Marksova gledišta o klasnim suprotnostima kao elementima rata. Autor podseća da se rat „rađa u vrhu politike, da mu politika prethodi, utiče na njegov tok i okončava ga pogledom preko rata na mir”, i da je rat akt nasilja, da je oružana borba obično njegovo glavno obeležje. Iz toga autor zaključuje da politika određuje svrhu, a da je rat sredstvo, da takav odnos politike i rata ne dopušta komotan stav i olake, apriorne ocene o uzrocima, karakteru i ciljevima pojedinih ratova. Naprotiv, opšti oblik toga odnosa u svakom konkretnom slučaju zahteva brižljivo ispitivanje mnogih pojedinosti, jer je, kako ističe autor, dovodenje rata u vezu s politikom i proisteklo otuda što „rat nije mogao da bude objašnjen sam sobom”. Naravno da i u tumačenju uloge politike ima primera mistifikovanja.

Pošto ukazuje na subjekte koji se nalaze u poziciji da u odgovarajućim društveno-političkim sistemima odlučuju o miru i ratu, bilo da je reč o kapitalizmu ili socijalističkom uređenju društva, koje do sada nije uspelo da oživotvori bitan pomak na Marksovoj paradigmi da „radnici odlučuju o ratu i miru”, Cerović ukazuje i na mogućnost manipulisanja javnim mnijenjem zahvaljujući razvoju sredstava javnog informisanja.

Posebnu pažnju zaslužuje autorovo zapažanje o jačanju uticaja vojnog establišmenta na politiku u savremenim uslovima:

„Plima etatizma u svetskim razmerama i širenje njegovog vojnog segmenta doveli su do višestrukog prožimanja političkih i vojnih elemenata u društvenom životu pojedinih zemalja i u međunarodnim

odnosima. Interes bezbednosti uživa zaštitni znak najvišeg društvenog interesa, i to na način koji zatamnjuje stvarni odnos između politike i rata, njegov klasni i društveni smisao. Na prvi pogled, naročito kada je reč o velikim silama i blokovima teško je oteti se utisku da strategijski razlozi određuju smer političkih akcija.

I trka u naoružanju, koja je i te koliko uvećala arsenal ratnih sredstava, navodi na pomisao da sredstva dominiraju svrhama. Paradoksalnost novonastale situacije ogleda se u činjenici da su blokofske suprotnosti podstakle usavršavanje ratnih sredstava do tačke na kojoj njihova ratna primena više ne može biti racionalno opravdana. Pronalaskom najveće energije (nuklearne) stvorene su pretpostavke za uzajamno uništavanje nuklearnih sila u međusobnom ratu, što protivreči bilo kakvoj političkoj svrsi."

Uporedo s obrazlaganjem neminovnosti uzdržavanja velikih sila od neposrednog međusobnog nuklearnog sukoba, autor ukazuje i na proces diverzifikacije nuklearnog oružja stvaranjem projektila taktičke i operativne namene, u čemu se prikrivala ideja o ograničenom nuklearnom ratu, kao manjem zlu, koje bi moglo da dobije i političko opravdanje. Tako je, veli autor, „praktično iznuđeno priznanje da totalni nuklearni rat ne može biti saglasan ma kakvoj političkoj svrsi, ali bi bilo pogrešno zaključiti na osnovu toga da je ograničeni nuklearni rat automatski postao više verovatan i politički svrhovit."

Budući da se u političkoj terminologiji često pominju i pojmovi „hladni rat" i „specijalni rat", sasvim je prirodno što ih je autor uvrstio u svoj ogled o ratu i politici, odnosno što ih je postavio u relaciju međusobnog odnosa rata i politike.

Zanimljivo je autorovo tumačenje „hladnog rata" kao metafore za vrlo zaoštrene odnose između velikih sila i blokova, kao metafore za „neizvestan i nepouzdan mir, a ne za stvarni rat". Cerović, dalje, dopunjava svoje objašnjenje stavom da „ako na prvi pogled preovlađuje utisak da su u razdoblju „hladnog rata" ratna sredstva dominirala nad političkim svrhama, da je govor oružja zaglušivao političku retoriku — ima osnova i za suprotan zaključak: da se politika služila demonstracijom vojne sile da ne bi pribegla njenoj stvarnoj upotrebi".

Šire se osvrćući na „specijalni rat", Cerović ga, kao sredstvo politike, smešta između politike i rata, videći u njemu dvostruku prirodu politike i njenu potrebu da, ako je to moguće, izbegne rat u ostvarivanju svojih ciljeva prema drugim zemljama, i njenu gotovost da politički, ekonomski, vojni i psihički pritisak pojača nekom vrstom poluratnih mera i akcija. Autor, pri tom, nije bliže obrazla-

gao o kakvim je sve poluratsnim merama reč, verovatno ceneći da je arsenal tih mera poznat čitalaštvu kome se obraća.

U okviru razmatranja odnosa rata i politike, autor iznosi koncizno, ali sasvim prihvatljivo gledište pokreta nesvrstanih o tom pitanju, ukazujući i na osnovnu „uslovljenost” njihovog stava. Nesvrstane zemlje, preko kojih se neretko ukrštaju interesi i nadmeću blokovske sile, objektivno su prinuđene da svaki spoljni pritisak na svoju nezavisnost i samostalnost precizno politički definišu. „Kao što kompas i po najvećoj buri osigurava tačnu orijentaciju, tako i nesvrstani s najvećom osetljivošću registruju političke i vojne aktivnosti blokova”, slikovito objašnjava autor i dodaje da „pojedinačna odstupanja od izvornih principa, na primer, pristrasan stav prema oružanoj intervenciji velikih sila, koji je obično podstaknut specifičnim interesima, ne menjaju opštu sliku”.

Osvrćući se na sukobe između pojedinih nesvrstanih zemalja, posebno na ilustrativan primer rata između Iraka i Irana i proklamovane političke ciljeve svake strane u sukobu, Cerović ukazuje na činjenicu da su i ratovi među nesvrstanim zemljama, takođe „nastavljanje njihove politike, unutrašnje i spoljne, drugim sredstvima”. Autor, pri tom, daje odgovor i na često postavljeno pitanje zašto pokret nesvrstanih ne reaguje u slučajevima većih unutrašnjih previranja u pojedinim zemljama, tj. zašto se određenije ne opredeljuje za progresivniju stranu, i tome slično. Reč je o primeni univerzalno prihvaćenog principa o nemešanju u unutrašnja pitanja pojedinih zemalja — članica, čime „pokret faktički potvrđuje svoju privrženost principu da su svaka zemlja i narod odgovorni za vladu kakvu imaju i da je, saglasno tome, transformacija političkog sistema isključivo njihova stvar. Tačnije rečeno, pokret nesvrstanih ne dopušta sebi ono što osporava blokovima”.

Bez ambicije da prepričavam esej od oko blizu 15 stranica, osvrt na to vredno štivo završio bih našim, jugoslovenskim pogledom na odnos između rata i politike koji se, podseća autor, temelji na postulatima marksističke teorije, ali je njegovo izvoriste nesvrstana spoljna politika i sistem socijalističkog samoupravljanja. Obe orijentacije, dakako, podrazumevaju mir kao glavni princip međunarodnih odnosa, u duhu Marksove vizije da narod i država žive kao lepo vaspitani susedi koji jedan drugog uvažavaju i poštuju. Odatle, prirodno, sledi autorov zaključak da „agresivni rat ne može proizaći kao nastavljanje tako rafinirane politike, ali i da je odbrambeni rat njen logičan produžetak”.

Posle zanimljivih i naučno fundiranih teorijskih opservacija savremene vojno-političke realnosti, pukovnik Cerović, nakratko,

zastaje nad „većitim problemom” odnosa čovek — tehnika, starom koliko i istorija ratovanja.

„Ulaganje u tehniku i tehničku obuku”, kako s pravom podvlači autor,” slično ulaganjima u industriju i kvalifikovanje radnika, opravdavaju svoju svrsishodnost tek kada su u valjanim srazmerama. Ispostavlja se kao veliko rasipanje ako se moderna tehnika prepusti neobučenom ljudstvu”... I dalje:

„Uzimajući u obzir moć savremene tehnike, veštinu i znanje onih koji je primenjuju, još uvek nismo sagledali celu sliku savremenog rata, budući da cilj rata umnogome utiče na ponašanje ljudi i njihovu borbenu aktivnost.”

Na kraju, autor upućuje na Titov sintetički stav u razmatranju kvaliteta na kojima se zasniva snaga naše odbrane uopšte i oružanih snaga posebno, pri čemu je podjednaku važnost pridavao moralno-političkoj čvrstini i psihološkoj pripremljenosti naših ljudi da se najodlučnije suprotstave vanjskom pritisku i agresiji, ma u kom se obliku oni ispoljavali, i visokoj vojnoj organizovanosti, opremljenosti i izvežbanosti naših oružanih snaga i svih radnih i društvenih organizacija.

Radovi pukovnika Vasilija Cerovića, osim nekoliko „opštih tema” datih na početku knjige, nastajali su najčešće povodom nekog konkretnog događaja na međunarodnoj političkoj sceni. Otuda je u njima, ako se zna vreme njihovog nastanka, prepoznatljiva aktuelna „novinarska kopča” i nastojanje da se dá sažet odgovor na sva pitanja koja nameće taj specifičan vid komuniciranja sa širom javnošću. Tako je nastao i esej s naslovom „Dugačka ruka rata”, u kome se razmatraju tokovi, obimi i posledice „donaoružavanja” blokovskih formacija na evropskom prostoru „srednjedometnim” raketama SS-20, Peršing II, krstarećim projektilima. Bio je to samo povod da autor već početkom 1984. godine u „Vojno-političkom informatoru” progovori o zloslutnom zveketu oružja na mnogim područjima sveta, o novom ciklonu trke u naoružavanju, o žarištima kriza.

Ne manje zanimljiv i za vojne analitičare inspirativan tekst, svakako je esej „Mogući i stvarni ratovi”. Da se stav o nekoj pojavi, u ovom slučaju o tek najavljenom američkom „ratu zvezda” može izraziti i pre prelaska „na temu”, Cerović upravo pokazuje navođenjem jedne ljupke anegdote o antičkom filozofu koji je, zagledan u zvezde, pao u bunar i o njegovoj sluškinji koja se, začuđena, upitala: zašto gleda u nepregledne daljine kad ne vidi ni korak pred sobom? A „rat zvezda”, opet, bio je „kopča” da se kaže nešto više o stanju stvari u pregovaranju vodećih blokovskih sila o razoružanju, da se

pomenu sporazumi Salt-1 i Salt-2, njima predviđeni „plafoni” naoružanosti, da se pomenu broj i vrste „srednjedometnih” raketa namenjenih Evropi, pretnja od nuklearnog sukoba, ali i da se ukaže na mogućnost partizanskog rata i u savremenim uslovima. . .

Prostor ne dozvoljava da se šire osvrnemo i na ostale zanimljive eseje date u knjizi, kao što su „Blokovski vojni manevri”, „Neizvesna ravnoteža” i „Merilo odbrambene moći.” Pažnju čitalaca privući će i osvrt na „Kardeljeva sećanja”, „Strateg iz Smoljnog”, u kome se govori o Lenjinu kao vojnom misliocu, zatim „Engels o vojnom starešini,” „Meringovi ogledi iz istorije ratne veštine”, „Frunzeovo vojno delo.” Poslednjih nekoliko naslova i danas se mogu naći na već požutelim stranicama „Narodne armije” iz 1965. godine.

Za posebna poglavlja knjige „Rat i politika” autor je odabrao 25 zapaženih komentara objavljenih, pretežno, u „Politici” i „Narodnoj armiji” u vremenskom rasponu od oko dve decenije. Sistematizovani su prema tematici, prema regionima u kojima se autor oglasio u po nekoliko navrata uvek rasvetljavajući događaje, žarište krize ili pojavu iz dotad manje poznatog ugla. I bez obzira na to što je novinski prostor koji je „ostavljan” za Cerovićeve vojno-političke komentare bio prilično skroman, autor je i u oko svega sedamdesetak redaka ili oko 500 reči umeo znalački da utka i glavne činjenice o događaju koji prikazuje, da ih prokomentariše i da dâ korektan zaključak, ne ostajući dužan čitaocu odgovor ni na jedno, u datom trenutku, aktuelno pitanje. Dugotrajan vijetnamski oslobodilački rat protiv daleko nadmoćnijih oružanih snaga SAD dao je autoru solidnu građu za seriju zapaženih članaka i komentara koji, iako je taj rat okončan pre više od jedne decenije, nisu izgubili na aktuelnosti.

Posebno su aktuelna „opšta mesta” u komentarima gde autor izvodi generalni stav o perspektivi i mogućnim posledicama sukoba između malog naroda rešenog da očuva svoju slobodu i samostalnost i velike sile kao agresora. Cerović s tim u vezi odbacuje stavove nekih zapadnih teoretičara o „velikim i malim ratovima” (na 78. strani knjige) i s pravom ukazuje na to da iako je učešće velike sile u agresivnoj ili intervenističkoj akciji protiv male zemlje koja se brani i u kojoj angažuje tek deo raspoloživih vojnih snaga, može smatrati „malim ratom” — za napadnutu malu zemlju to može biti i najteži i najveći oružani sukob u njenoj istoriji. Primera radi, do 1973. godine, prema podacima SIPRI-a, na Vijetnam, Laos i Kampučiju bačeno je 400.000 tona napalma, u poređenju sa 32.000 tona upotrebljenih u korejskom ratu i sa 14.000 tona u drugom svetskom ratu (ne računajući strategijska bombardovanja). Za te zemlje to nije mogao biti „običan”, mali rat a agresor. i pored svega, nije ostvario

svoj cilj. Otuda i autorov zaključak da „više nema malih ratova i lakih pobeda.”

U pomenutom, drugom po redu poglavlju, sazdanom od kratkih novinskih komentara Cerović je ostavio neizbrisiv trag o mnogim žarištima kriza i oružanim sukobima — od onih u jugoistočnoj Aziji, preko Bliskog istoka, Kipra, Čehoslovačke 1968, Centralne Amerike do Foklanda. Izlišno bi bilo komentarisati ih pojedinačno. Jednostavno — valja ih pročitati.

Sledeće poglavlje knjige Vasilija Cerovića „Rat i politika” čine razmatranja promena u strategijama velikih sila i, analogno tome, i u (odbrambenim) strategijama malih, posebno nesvrstanih zemalja, naslovljeno kao „Strategijske mene”. Od 15 članaka posvećenih oblasti strategije posebno se izdvajaju „Tehnokratska i revolucionarna strategija”, zatim tri, „vezane” teme iz domena odbrambene strategije, „Oružana borba i duh masa koje se bore”. Za ovu priliku navodimo samo deo iz osvrta na tehnokratsku strategiju, u kome autor ukazuje na činjenicu da je onaj koji stalno razvija nova ratna sredstva, povećavajući njihovu vatrenu moć, pokretljivost i preciznost u gađanju sa velike udaljenosti — sklon da izvodi jednostrane strategijske zaključke o mogućnosti vođenja munjevitog rata u novom izdanju, ili rata koji će brzo biti odlučan. U tom pristupu se zanemaruje „uloga ljudskog činioca i svodi na to da je čovek dodatak ratnom sredstvu, to jest previđa se trajan i sve veći čovekov uticaj na ratnu veštinu”. I dalje: „Nezavisne, nesvrstane, vanblokove zemlje, dakako, ne žele i ne mogu da slede velike sile u besmislenoj trci u naoružanju... Otuda je uloga ljudskog činioca u tim zemljama od presudnog značaja”.... Autor ukazuje da je osnovna vrednost strategijskog koncepta odbrane tih zemalja u stvaranju uslova za maksimalnu borbenu aktivnost najvećeg mogućeg broja ljudi, što rešava i problem kvantiteta i kvaliteta ratne tehnike. Primer za to je i Titovo gledište i praktična realizacija tog koncepta tokom našeg narodnooslobodilačkog rata.

Prilikom izbora tekstova za svoju najnoviju knjigu, autor nas u nekoliko članaka upoznaje sa iskustvima u razvoju vojnih koncepcija drugih zemalja, bile one članice blokova ili izvan njih, ostavivši im i originalne naslove: Francuski ključ, Švedski pogled, Islandska udica, Danski šinjel... Ima li se u vidu namena navedenih tekstova, nema im se šta prigovarati. Njihov osnovni kvalitet je informativnost.

U poglavlju „Govor oružja” srećemo na jednom mestu obilje činjenica o usavršavanju naoružanja, posebno nuklearnog, i o njegovom uticaju na strategijske koncepcije blokovskih sila. I ne samo to. Pažljivijem čitaocu neće promaći ni „finansijska strana” problema.

Praćenjem tekstova po vremenskom sledu mogu se izvući komparativni pokazatelji o enormnom rastu izdataka za naoružavanje. Sagleđani su, takođe, ekonomski motiv naoružavanja, oblast trgovine oružjem, elektronsko ratovanje, a nije zaobiđena ni opasnost od moguće upotrebe hemijskog oružja u ratu.

Blok tema iz Opštenarodne odbrane nalazi se u završnom poglavlju knjige, mada je ta oblast implicite data i u mnogim prethodnim tekstovima. Reč je, naravno, o sažetom osvrtu na naša jugoslovenska iskustva u oživotvorenju Marksovog koncepta o naoružanom narodu.

U tekstu „Odbrambena snaga samoupravljanja”, napisanom pre 17 godina, autor, između ostalog, ističe:

„Naoružavanje naroda nije, naravno, nova, nepoznata istorijska pojava. Istorija, kao i najnoviji razvoj, znaju za dosta primera pokretanja narodnih snaga u revolucionarnim, nacionalnooslobodilačkim i odbrambenim ratovima. Ali ono je svakako siguran znak unutrašnje homogenosti, stabilnosti i čvrstine revolucionarnih i naprednih pokreta. Ono je, u našem slučaju, znak da smo stekli socijalne i kulturne vrednosti i da ostvarujemo nacionalne, internacionalne i istorijske interese radničke klase i radnih masa koji nas ujedinjuju u nesavitljivom stavu kad god se povede reč o odbrambenim zadacima društva. Spoljna opasnost je, naravno, uvek onaj impuls koji podstiče i obavezuje na razmišljanje o odbrani. Ali, osnovna pretpostavka odbrambene organizacije nesumnjivo je u osnovnom društvenom odnosu.”

Već na osnovu uvodnih napomena o knjizi pukovnika Vasilija Cerovića „Rat i politika” mogla se uočiti sva složenost zadatka pred kojim sam se kao prikazivač i kritičar našao. Budući da je reč o svojevrsnoj zbirci odabranih tekstova koji su već prošli sud javnosti i dobili laskave ocene ljudi koji se vojno-političkom problematikom i bliže bave, smatrao sam umesnim da, listajući ovo vredno delo, ukažem na njegove kvalitete i osnovni sadržaj.

## S U M M A R Y

### ESSAYS ON WAR AND POLITICS

(Vasilije CEROVIĆ, „WAR AND POLITICS”)

The author of the book „War and Politics” put under one title sixteen essays in which in a specific and to a wide range of readers attractive way he discusses major topics from the domain of warfare, such as the relations between the man and technology, and the criteria of the defence power of a country. A dominant place among these essays is held, by its theoretical depth, by the essay „Tito's Strategic Horizon”, by which the author practically starts the book, presenting himself as a consistent analyst of history, events and roles of great historical personalities, of the leader of the Yugoslav revolution, Marshal Tito, in particular, using in his analyses, quite understandably, the marxist dialectic methodology.

The essay „Politics and War”, whose title was used to cover the entire book, has drawn attention of critics, since it points out numerous apparent or only indicated, even hidden, meanings along the relation between war and politics. Particularly prominent is the author's view that the war is being born at the highest level of politics, that it is preceded by the politics, that its course is influenced by politics, and that it is discontinued by politics, when it offers a prospect to peace, that it is an act of violence, and that the armed struggle usually constitutes its main feature. According to such view, politics sets the purpose, while the war is an instrument...

## R E S U M E

### ESSAIS SUR LA GUERRE ET LA POLITIQUE

(Vasilije CEROVIĆ, „LA GUERRE ET LA POLITIQUE”)

L'auteur du livre „La guerre et la politique”, réunissant sous un titre commun seize essais, traite, d'une façon originale, et accessible à un vaste public, de grands thèmes de l'art de la guerre, du rapport entre l'homme et la technique, de critères des capacités défensives d'un pays, etc. Par un apport théorique particulièrement puissant, y domine l'essai intitulé comme „L'horizon stratégique de Tito”, par lequel l'auteur, par le recours à la méthodologie dialectique marxiste, commence son livre et se présente en analyste conséquent de son époque, des événements et des rôles des grandes personnalités historiques, notamment du maréchal Tito qui fut à la tête de la révolution yougoslave.

L'essai „La politique et la guerre”, qui servira de titre au livre pris dans son ensemble, attire l'attention des critiques du fait qu'y sont traitées de nombreuses relations évidentes ou à peine signalées, voire secrètes, entre la guerre et la politique. Il convient particulièrement de faire ressortir l'idée de l'auteur du livre selon laquelle la guerre „naît aux sommets de la politique et est précédée par la politique qui influence son évolution

et y met fin, en jetant un regard vers la paix"; d'après lui, la guerre est un acte de violence et la lutte armée est d'ordinaire sa principale manifestation. Suivant cette idée, la politique est une fin, alors que la guerre sert de moyen...

## РЕЗЮМЕ

### ОЧЕРКИ ВОЙНЫ И ПОЛИТИКИ

(Василие ЦЕРОВИЧ, „ВОЙНА И ПОЛИТИКА“)

Автор труда „Война и политика“ поставил под одно заглавие шестнадцать очерков, в которых особенным и для широкого круга читателей приемлемым способом рассматривает крупные темы в области ведения войны, отношение человек — техника, критерии оборонной мощи одной страны. Среди них особенной теоретической глубиной доминирует очерк „Стратегический горизонт Тито“, которым автор „открывает“ книгу и представляется последовательным аналитиком времени, событий и роли великих исторических личностей, в частности вождя югославской революции маршала Тито, причем, совсем понятно, он пользуется марксистско-диалектической методологией.

Очерк „Политика и война“, по которому и вся книга получила заглавие, привлекает внимание критиков, будучи в нем рассматриваются многие очевидные, но и чуть заметные, даже скрытые отношения на линии война-политика. Особенно выделяется позиция писателя, в согласии с которой война „рождается в верхах политики, ей политика предшествует, влияет на ее ход и оканчивает ее взглядом напротив, на мир“, война — это акт насилия, а вооруженная борьба обычно составляет ее главный признак. Политика, в согласии с этим положением, определяет цель, а война является средством...